

Vývoj a proměňující síla

O kořenech irského křesťanství

MARKUS OSTERRIEDER

Vše se nachází ve vývoji a ani svět bohů z něj není vyloučen. Tak zněla jedna ze základních myšlenek, jimiž se řídil názor starých Keltů na zászvětí. Keltové vnímali bohy a jejich svět v pohybu a metamorfóze, a tudíž i stvoření a koneckonců veškerá existence byla v neustálém pohybu, podrobena aktivní pronikavé moci proměny a obnovy. Život byl Keltům neúnavným vývojem. V kosmogonickém pohybu bytí univerza mají bohové své místo jako proudy vytékající ze zdroje, nejsoucí však tímto zdrojem. Pohyb vlnící se v rytmu, harmonii i disharmonii proniká přírodou a jejími živly, světem lidským i božským stejnou měrou. Keltové byli rytmy hudby a tance vnitřně spojeni se světem živlů a s kosmem, a proto prožívali své bohy ve věčně proměnlivé podobě, která se nedala zachytit v pojmech, ale vyžadovala stále nové vnitřní prožívání. To, co Keltové svou bohatou mytologií, hudbou, básnictvím, uměním i řemeslem vyjadřovali, nebyly obrazy božských bytostí, ale rytmické a tvůrčí zákonitosti boží proměny a božích projevů. Vůle přetvářet a metamorfovat vystupuje do popředí nejen ve zjevných formách keltského umění, ale i v jejich pojetí duševních a duchovních bytostí. Bytost, ať už bůh nebo člověk, nebyla pro ně nikdy čímsi uzavřeným, dokončeným, ale byla chápána jako neustále vznikající a vyvíjející se.

Vůdčí zástupci Keltů věděli, že i bohové činí skutky a mají něco jako osud, kterým si získávají sílu pro další vývoj. Věčná, neměnná božstva zůstala keltskému světu cizí. Možnost proměny a tím i vývoje byla v keltských představách dána silou dualistického napětí protikladů světla a temnoty, života a smrti, vzniku a zániku, pronikajícího vším stvořeným. Tyto protiklady nebyly keltskými kněžími vypracovány v abstraktní mravní kategorie, například dobra a zla, ale chápaly se jakožto konkrétní stavy bytí, oblasti bytostí, které mohou působit produktivně nebo také zhoubně a které je třeba uvést do kosmické rovnováhy.

Keltské příběhy vyjadřují zkušenost, že pobývat současně v různých světech lidské existence lze pouze díky oběti a proměňující síle. Druidové učili své žáky, že ve světě živlů vládne zákon neustálé proměny bytí, jakož i obratu či zrcadlení fyzických zákonitostí a daností. Jestliže chce „hrdina“, procházející zasvěcením, uchovat své já v tomto matoucím světě, musí v sobě nejprve vzbudit nezbytnou sílu duše vítězně obstát ve všelikých „dobrodružstvích“ a „nebezpečích“.

V daru proměnlivosti, ve schopnosti metamorfózy, spatřovali tedy druidové základní vlastnost božského stvoření. Neboť „stvoření“ jim bylo neustálým působením bohů, jež si od duchovně usilujícího člověka žádalo vždy znovu a znovu se vyrovnávat s dynamicky proměnlivou skutečností nadsmyslového „jinosvětí“. V tomto smyslu také nepředstavovalo přijetí křesťanství v očích vedoucích představitelů keltského společenství odvržení předkřesťanského náboženství, ale pouze nezbytnou obnovu, jež nastala díky pokračování kosmického vývoje, neboť obětí Ježíše Krista byla proměněna sama země. Tak mohl v šestém století po Kr. velšský bard Taliesin spojit křesťanství s předkřesťanským učením, aby naznačil, že starý kult došel naplnění právě zjevením Ježíše Krista: „Kristus, Slovo prapůvodu, byl od prapočátku naším učitelem a my jsme se od jeho nauky nikdy neodchýlili. Pro Asii byl Kristus novinkou, ale druidové v Británii od jeho nauky nikdy neupustili.“ Přitom se mohl odvolat dokonce na církevního otce Augustina, jenž kdysi napsal: „To, co se dnes nazývá křesťanským náboženstvím, měli už staří a bylo přítomno i v počátcích lidského

rodu, až do Kristova zjevení v těle, po němž se právě náboženství, které tu bylo již dříve, nazývá křesťanstvím.“

Zásluhou řeckých filosofů, především Aristotela, vplynula do evropské kultury schopnost myšlením pojmově proniknout vnější svět a prožíváním svých vlastních myšlenkových dějů posílit svou individualitu. Římané dali sebe si uvědomujícímu lidstvu právní strukturu společenských vztahů, konstituujících se nyní už nikoli prostřednictvím instinktivně působících zákonů krve, ale díky člověkem vytvářenému a ke společnému životu obce vztáženému právu. Keltská duchovní kultura naproti tornu poskytla probouzejícímu se citu evropského lidstva pro individualitu možnost vydat se na cestu do nitra silou proměňující vůle a sebezpřekonání. Tato cesta bylo obrazně vyjádřena jako „hledání“.

Při svém zániku dokázali Keltové jako národ předat svou mysteriální kulturu, jež měla za úkol vychovávat individuální vnímání já, které se pozvolna začínalo emancipovat od skupinového vědomí, dalším evropským národům, dychtivě se deroucím na jejich místo — především Germánům — jako prorocký impuls ukazující do budoucnosti. Zvláštní smysl pro hodnotu jednotlivé duše byl v zárodku obsažen už i v klanové, skupinovou duší určené struktuře předkřesťanských Keltů. Keltské pověsti popisují velmi důkladně coby kýžené hodnoty pravého „hrdiny“ jeho osobní odvalu, duchapřítomnost, rozhodnost, individuální jednání, jeho vlastní cestu, odpovědnost jednotlivce za všechny, svobodu rozhodování. Vystupňování těchto schopností se pěstovalo konečně i v rytířských řádech Kulatého stolu, založených křesťanem File Myrddinem (Merlinem): „Stejně jako v pelagiánském učení je zde člověk svobodný při volbě vlastní cesty, svobodný v naplňování svého osudu. On sám stojí tváří v tvář volbě. (...) Rozhoduje přitom hrdinské překonání sebe sama.“

Hudba a její působení byly nevhodnějším prostředkem k posílení oněch žádaných duševních vlastností. Tóny a zvuky, do nichž byla ponořena prvotní kultura evropského severu, se lidem jevily jako dar boží, jako dar „zpívajících labutí“, připlouvajících od hyperborejců, z ostrovů dálného severu. Ne nadarmo platí Irové v Evropě za vynálezce polyfonie.

V nejsvětějších západních mystériích se očekával příchod vykupitele světa. Tak byli vybraní zástupci keltského světa vychovávaní v niterné adventní náladě. Pověst o mořské pouti Brana mac Febala (Immram Bram mac Febail) vypráví, jak se irskému hrdinovi Branovi dostalo z úst tajemné ženy „z neznámých končin“ za mořem žvlů zvláštního zjevení:

„Po staletích dojde k velkému zrození a z výsostí nebeských na zem sestoupí syn panny bez muže počatý. Bez počátku a konce bude kralovat nad mnoha tisíci, neboť stvořil veškeren svět. Jeho je moře i země a běda, na koho sestoupí jeho hněv. On stvořil i nebesa, blaze těm, kdo jsou čistého srdce; on očistí zástupy přesvatým pramenem, on vyléčí vaše choroby.

Má řeč nemíří k vám všem, byť vám odhaluji velká tajemství Ze zástupu světa jediný Bran má slyšet moudrost, již mu zjevují. (...) Přijde vznešený vykupitel od krále, stvořitele nebes; zářný zákon překročí moře. On bude v jednom člověk i Bůh.

Svatá keltská mystéria skutečně vnímají zjevení Krista ve sféře země. Vycit'ují velikost oběti božství, již přineslo, aby mohlo sestoupit z hvězdného vesmíru do pozemské aury a prozářit jako Rí nan Dul (Král žvlů) elementární říši. V rukopise LeborLagin (Leinsterská kniha, kolem r. 1150) se nalézá irská pověst, v níž se nepřímou zračí tento zážitek. Pověst Aided Conchobuir se týká smrti krále Conchobara z Ulsteru: Za bitvy vnikne Conchobarovi do hlavy koule vyrobená z mozku a vápna a nedá se vyjmout. Proto se už nesmí rozrušit, neboť by jinak na své zranění zemřel. „Tak tomu bylo až do dne, kdy uslyšel, že (Ježíš) Kristus byl Židy ukřižován. Tento čin otrásl celou zemí, zatřásla se nebesa i země. (...) I otázal se Conchobar svého druida: ‚K jakému strašnému zločinu dnes došlo?‘ (Druid vypráví králi, že právě v ten okamžik byl v Palestině ukřižován Ježíš Kristus.) ‚Bytost, jež byla právě ukřižována, se narodila téže noci jako ty, ale ne téhož roku.‘ Tehdy Conchobar uvěřil v Krista.

Byl jedním ze dvou lidí v Irsku, kdo poznali pravého Boha ještě před příchodem víry.“ Conchobar se tak rozhněvá na bezpráví, jež se stalo Ježíši Kristu, že na své zranění zemře.

V jiné verzi téže legendy z rukopisu Liber Flavus Fergusionum se nalézá pozoruhodná varianta: Conchobar se táže druida Bochracha z Leinsteru na novinky, na což druid odpoví: „Mám vskutku veliké noviny o věcech, které se udály na východě světa, totiž o ukřižování krále nebes í země Židy. To je on, jehož zvěstovali věštcí i druidové.“ Druid pak vypráví Conchobarovi o Ježíši Kristu a král se obrátí. Potom uvádí tato verze téměř s omluvou tentýž průběh událostí jako verze podle Lebor Lagin, jež představuje očividně původní podání, a doplňuje ho: „Od té doby říkají Gaelové, že Conchobar byl prvním pohanem, jenž vstoupil do nebes, protože byl pokřtěn krví prýstící z jeho hlavy. Poté zamířila Conchobarova duše do pekla, kde potkala Krista, jak vede zástup (lidských duší) vysvobozených z pekla. Tak vzal Kristus Conchobarovu duši s sebou do nebe.“ Proti této tradici se často namítalo, že se zde jedná o pozdější doplněk mnicha, který chtěl zahalit pohanské hrdiny do křesťanského pláště. To se samozřejmě nedá vyloučit, ale přesto zůstává velmi neobvyklým a pro svébytnost irského křesťanství charakteristickým jevem, že je křesťanský mnich ochoten přiznat pohanským druidům duchovní pohled na události, jež se odehrály o Velkém pátku. Něco podobného, totiž že by poučení o ústředních tématech křesťanské víry zaznívalo z úst pohanského kněze, nenajdeme v žádné jiné tradici.

Rudolf Steiner poukázal v jedné ze svých přednášek na jádro této legendy, v níž se skrývá nadsmyslové zření událostí v auře země. „To, co se v Palestině skutečně odehrálo, se stonásobně zrcadlilo obrazně i v Irsku, aniž by tento obraz byl pouhou připomínkou minulého. V Irsku byli schopni vnímat mystérium Golgoty v (nadsmyslových) obrazech současně s jeho historickým průběhem v Palestině. (...) Tím je naznačena velikost toho, co později vyšlo z irských ostrovů ku prospěchu ostatní lidské civilizace.“ Na irských ostrovech bylo pravděpodobně možné vnímat rovněž proměnu zemské aury a pozemských živlů v okamžiku, kdy se historicky odehrálo mystérium na Golgotě, kdy Země přijala krev i tělo Ježíše Krista.

Již u předkřesťanských Keltů zjišťujeme obzvláštní úctu k tajemné božské „hadí síle“. Keltským zasvěcencům znamenal had element božského života, udělující lidem svobodu, schopnost poznání a samostatného života. Současně ale věděli, že od počátku lpí na těchto darech i prokletí: možnost bludu, sebe- středné, bezohledné žádosti po moci a majetku, pyšného prožitku vlastního ega. Proto zasvěcenci nabádali své žáky: svoboda a poznání jsou základní podmínky probuzení vlastního sebeuvědomění. Skutečnými se však mohou stát teprve tehdy, připustíme-li možnost volby mezi světlem a tmou, mezi protikladnými stavy bytí. Irské ostrovy byly od počátku vnímány specificky jako „pozemský ráj“, kde se nemohou projevit negativní aspekty „hadí síly“. Tento zážitek vykrytalizoval později v podobě legendy, podle níž svatý Pátraic vyhnal z ostrova všechny hady. Skutečně, v Irsku nejsou žádné původní druhy hadů. V básni pocházející od irského mnicha Donata z Fiesole čteme:

„V Irsku není hadů, svatá je zelená země divé, řvoucí obludy nenajdeš, prostaje lvů, jen sladký mír, dvornost a básníky velké poctivosti a množství duchovních, jež lidu jsou učiteli.“

Už v předkřesťanských mystériích na ostrově dokázali kněží i vybraných lidí vypěstovat vědomí já ve značné míře oproštěné od svodů sobecké sebestřednosti. To proto, že zážitek já u irského hrdiny měl spočívat na síle vlastní bytosti v aktivním spoluprožívání světa. V předkřesťanských pověstech se poukazuje na to, že stvoření bylo vniknutím „hadí síly“ „poraněno“ a ztratilo tím svůj původní rajský stav. Začarovaný kruh sobectví a egocentrismu — který symbolizuje had požírající svůj vlastní ocas — byl cenou za nabytí zárodku vlastního já a z toho plynoucí schopnosti svobody. Lidstvo kleslo ze svého původního nevědomého rajskeho stavu na hmotnou zemi, aby se probudilo jako vědomá bytost a dobylo si svobodu. Aby se lidstvo dokázalo správně chopit svého bytí a nezávislosti, aby dokázalo vzít svůj osud do svých rukou a samo ho utvářet, musela mu rajska země blažených a nesmrtelných se svými jabloňovými háji „za mořem“ uniknout. Od té doby trpěl člověk i země „ranou“, způsobenou

mu hadím uštknutím. Zůstala jen nenaplněná touha, neutuchající úsilí o dokonalost, pro niž se keltští hrdinové vydávali na své „hledání“.

Irský hrdina Bran se setkává na své hrdinské pouti na sluneční ostrov Emain s božskými obyvateli

„jinosvětí“. Od Manannána mac Lira se dozví, jak se stvoření pádem do hříchu a probuzením lidské žádostivosti odvrátilo od jasných bohů a jak bylo proniknuto lží, chorobou a smrtí:

„Se zlým znamením přibyl had
v Otcův pevný hrad
a zkažen byl celý svět
a zhouba přišla, již v počátcích nebylo.
Vilností a chlípností ho had života zbavil
a zkazil skvělý Otcův rod
povadlá těla v kruhu se svijejí béd
ve věčném příbytku muk.
V tomto světě zákon pýchy
velí stvoření věřit, Boha nepomnit
věk náš a choroba pak zkrátí nám život
a klamem i duší zabítí můžem.“

Přesto mohl Mahannán již přislíbit příchod vykupitele, který zbaví nejen lidi, ale i celou přírodu a všechna stvoření následků pádu do hříchu: ,

„Přijde vznešený vykupitel od krále — tvůrce nebes, světlý řád přes moře přijde bohem i člověkem bude.“

Zasvěcenci mezi Kelty věděli, že vykupitelským činem, obětí přinesenou na Golgotě, získala „očištěná příroda“ svůj „den nevinnosti“ (R. Wagner, Parsifal). „Hadí síla“ sobeckosti, působící od pádu do hříchu, byla vylitou krví Ježíšovou překonána, posvěcena a povýšena k nezištnému prožívání „já“. Smrtí na kříži se Kristus spojil s pozemským světem a proměnil ho mocí svého božského světla.

Ona stále s novou vitalitou bující láska iroskotských křesťanů k přírodě a jejím tvorům koření v bezprostředním zření Kristovy přítomnosti v živlech světa. Zjeveného Krista viděli v podobě Pí nan Dul, Krále živlů, jako vnitřní duchovní slunce Země:

„V časech před příchodem Božího syna
byla Země černou tůní bezhvězdou,
bez měsíce i slunce bez těla,
bez srdce, bez tvaru.
Rozjasnily se luhy, rozjasnily se vrchy,
i velké modré moře zpěnilo se jassem
a země všechna vydala svít,
když Boží Syn na zemi spěl“

Pod dojmem z této mocné události budovali iroskotští mniši veliké sluneční kříže, jež se v kamenné podobě snažily vyjádřit, jak síla Kristova září na pozemském kříži stvoření jako jeho „sluneční střed“. Jeden irský mnich glosoval verš žalmu takto: „Uspořádání živlů nezjevuje Boha o nic méně nežli rty učitelovy, který vykládá a káže.“ Neboť „živly dávají zaznívat moudrosti Boží a zjevují ji tvořením svého díla i proměnou, jež se v nich skrývá.“ Neboť skrze velikonoční dění obdržely živly matky Země opět onu panenskou nevinnost, jež

se rovná novému stvoření celé planety. Vzkříšené tělo nového Adama, Ježíše Krista, se tvoří z této produchovnílé Země, stejně jako bylo tělo prvního, smrtelného Adama utvořeno z pomíjivých živlů. „Neboť každá substance a každý živel i každá přirozenost, jež člověk ve světě spatřuje, byly včleněny do těla, v němž vstal Kristus z mrtvých, to jest — do (příštího) těla každého člověka. (...) S ním povstal k životu celý svět, neboť podstata všech živlů byla v těle, které Kristus přijal.“

Na základě takového bezprostředního prožitku Kristovy přítomnosti ve stvoření a současně velkého pochopení pro povahu oběti, proměny a vzkříšení dokázali irští mniši zvěstovat křesťanství národům na severu, na západě a ve středu Evropy způsobem, jemuž se v římské církvi nedokázalo nic vyrovnat. „Petrovská tradice“, již se římská tradice dovolávala, jim totiž prostředkovala křesťanství víry, jež došla kdysi v osobě Petrově poznání božství Kristova (Mt 16,16). Římská církev se ve stopách Petrových cítí strážkyní tohoto jedinečného poznání. Jednotlivec má na spáse účast, pokud se ve víře spojí s církevní tradicí a dá se vést její svrchovanou autoritou. Irokeltská církev oproti tomu chápala křesťanství způsobem daleko přesahujícím pouhou historickou tradici palestinských událostí a zdůrazňovala, že poznání Petrovo může vnitřně znovu prožít a získat každý člověk. S keltským a germánským světem úzce souviselo vysoké hodnocení individuálního „hledání“, aktivního, chtěného sledování vnitřní cesty ve snaze o poznání světa. Přejít od druidství ke křesťanství proběhl v Irsku bez větších bojů a konfliktů, povětšinou téměř za pokojného soužití. V dějinách irské církve nebylo časů pronásledování ani mučedníků, což bylo nápadné už středověkým kronikářům, jako Giraldu z Cambrai. Mniši zcela samozřejmě převzali pohanskou tradici a dokonce mystéria svých předků a svázali je s křesťanským učením. Opravdu asi v dějinách ducha nenajdeme podobný příklad, kdy ještě půl tisíciletí po příchodu křesťanství se v kláštorech s úctou a zalíbením tradují v nesčetných rukopisech domácí báje, odrážející velice věrně kulturní stav z předkřesťanské a částečně dokonce předindoevropské doby. Mnich, který ve 12. století sepsal na pergamenu velký pohanský epos o „Uloupených kraváech z Cúalinge“, uzavřel své dílo formulí:

„Požehnán buď, kdo ve své mysli uchováváš Táin v této podobě a nic k němu nepřidáváš.“ Do křesťanského kánonu se přejímaly pohanské zákony, křesťanské dějiny světa se halily do pláště domácí kosmogonie.

Mnoho irských křesťanů pocházelo z rodů, v jejichž rodokmenech se skvěli proslavení druidové a filidé. Pokud se mniši dostali do konfliktu s druidy, kteří hodlali setrvat při staré víře, nabylo střetnutí podoby jakéhosi „magického zápolení“, při němž byli druidové poraženi vlastními zbraněmi. Jakkoli Keltové v Irsku nezacházeli

se svými protivníky právě útlocitně, přesto se nedá před vpádem skandinávských Normanů v devátém století ho- vořit na „Zeleném ostrově“ o jediném skutečném mučedníkovi!

Jedna z nejdojemnějších historek o pokojném přechodu od pohanství ke křesťanství se nachází v tzv. Vita Prima svaté Brigity z Cell Dary (Kildare, zhruba v letech 450—525):

Šlechtic Dubhtach z Leinsteru koupí krásnou otrokyni jménem Broetsech a zamiluje se do ní. Nakonec spolu spí a Broetsech otěhotní. Když se o tom dozví Dubhtachova manželka, žárlivě se domáhá, aby bylo děvče okamžitě prodáno. Stísněně projíždí Dubhtach se svou otrokyní na voze kolem obydlí jistého druida. Ten si vozu povšimne, neboť z něj vycházejí „královské hlasy“. Dá se s oběma do hovoru a prorokuje Dubhtachovi podivuhodné zrození: „Símě tvé ženy bude sloužit semeni tvé otrokyně až do konce světa!“ Tehdy se nerovný pár navrátí domů a Dubhtach miluje svou otrokyni tím více. Manželčin hněv ale nelze ukonejšit, takže Dubhtach musí nakonec otrokyni prodat druidovi z klanu Uf Néill. Druid vezme Broetsech k sobě. „Téže noci, když se vrátil domů, přišel k němu svatý muž a zůstal u něj jako host přes noc. A celou noc se modlil k Bohu. Vícekrát během noci spatřil (druid) na místě, kde otrokyně spala, ohnivou kouli. Dalšího jitra o tom promluvil s Filem.“

Později se druid s otrokyní, jež mezitím porodila holčičku, přestěhují do kraje Connacht. Tam se dějí neustále taková podivuhodná znamení a ohnivé úkazy, že lidé v kraji o dítěti říkají: „To děvče je plno Svatého Ducha.“ „Druhého dne viděl druid ve spánku dva kněze v bílých rouchách, jak lijí na hlavu dívky olej a obvyklým způsobem ji křtí. Jeden z oněch dvou pravil:

„Nazveš tu dívku Brigit!“ Jedné noci byl druid opět vzhůru a sledoval hvězdy, jak bylo jeho zvykem, ale celou noc viděl hořet ohnivý sloup, jenž vycházel z obydlí, v němž spala otrokyně s dcerou. I zavolal dalšího muže ze sousedství, aby přišel a podíval se, a ten muž viděl totéž.“ Po určitém čase už nesnáší děvčátko stravu, kterou jí druid připravuje, a musí ji pokaždé zvrátit. Po pečlivém vyšetření odhalil druid důvod její slabosti a pravil: „Já jsem nečistý, ale to děvče je plno Svatého Ducha. Nedokáže ode mne přijímat potravu.“ Vyhledal bílou krávu a celou ji vyhradil k službě děvčeti. Krávu dojila žena oddaná víře jménem Christiana. A dívka pila mléko té krávy, žaludek se jí uzdravil a už nemusela zvracet. A ona žena, Christiana, se jí stala chůvou. Tak vyrostla Brigit v druidově domě v mladou světici. Návštěvníky vždy zdraví slovy: „Každý host je Kristem.“ Jednoho dne způsobí Brigit zázračné rozmnožení másla a udivený druid jí chce všechno máslo darovat a k tomu dvanáct krav. Na to děvče odpoví: „Krávy si ponech v pokoji, ale daruj mé matce svobodu!“ Druid odpověděl v hlubokém pohnutí: „Hle, daruji ti máslo, krávy i tvou matku!“ Tehdy uvěřil druid v Boha a dal se pokřtít. Svatá Brigit rozdělila chudým, co získala od druida, a navrátila se s matkou zpět k otci.

Když v roce 590 vstoupil irský mnich Columbanus (543—615) s dvanácti žáky na evropskou pevninu, byla to jen předehra v nesčetných vlnách pulzujícího proudu poutníků, jenž se rozléval z Irska a západního Skotsky a pokrýval velkou část Evropy. Tito poutníci (v gaelštině deórad) brali na sebe dobrovolně, jako oběť nebo pokání pro amore Dei, exil, aby na svém putování, svém peregrinatio, našli spásu a naplnění jako misionáři. Čím dále je přitom jejich cesta zavedla od Irska, tím byla záslušnější. Columbanus soudil: „Je nám třeba toužebně se upínat na vlast a stále o ni usilovat. Vždyť přáním a úsilím toho, jenž je na cestě, je dosáhnout cíle. Proto rozjímejme neustále, protože jsme na světě poutníci a cizinci, o konci cesty — našeho života. Na konci cesty leží naše vlast.“ Nejvyšší ideál spatřuje Columbanus i jeho druzi v oběti Ježíše Krista. Odrhnout se od vlastního kmene i rodu, překonat nižší já a nakonec se i vydat na pouť do nejistoty, to vše byly stupně imitatio Jesu Christi. Poutníci se měli stát pauperes voluntarii pro Christi, přijmout pro Krista chudobu, neboť co se děje pro Krista, může se dít pouze ze svobodné vůle.

Jistě tomu napomáhal i u Keltů silně zakořeněný hlad po toulkách a dobrodružství, jenž už v předkřesťanských dobách pudil Keltů k vnitřnímu i vnějšímu hledání. Bran a mnozí jiní hrdinové pátrali na západě po legendárních „Ostrovech blažených“, Emain Ablach, nebo po ostrově Hy Brasil, jenž se vynořuje z moře každého sedmého roku, po jabloňovém ostrově Avallon nebo po „Zemi věčného mládí“ Tír na nÓg. Křesťan Columcille toužil po vyhnanství na ostrově Iona, mnich Brendan se pokusil se čtrnácti druhy překonat Atlantik, rovněž v hrdinském putování do „Zaslíbené země“ Tír Tairngire. Nejúplnějšího vyjádření se ale tomuto neúnavnému usilování nakonec dostalo v hledání Svatého Grálu. Vnější hledání tak bylo pro Keltů vždy také obrazem a podobenstvím nastoupení určité „vnitřní cesty“.

Od samého počátku rozvíjeli putující irští mniši svou činnost obzvláště v pásmu bývalých keltských území v západní a střední Evropě, odkud byli Keltové před staletími vypuzeni Římany. Klášterní fundace irské provenience se dají prokázat v severní a západní Francii, v Alsasku a Lotrinsku, ve Flandrech, v Porýní, Alamánii, ve Švábsku, v Pomohání, Bavorsku a Lombardsku. Jestliže se musel kdysi keltský duchovní život stahovat před fyzickou převahou Římského impéria stále dále na západ, nyní se Keltové z ostrovů na kontinent vrací, aby ho duchovně obnovili. Svým opuštěním vlasti navždy přinášeli irští mniši dobrovolnou oběť,

„bílé martyrium“. Za všechny to při svém rozhodování pro peregrinatio vyzpíval mnich Cormac mac Cuilennáin:

„Zda zvolit si mám, ó tajemný králi, namísto hudby a zahálky v poduškách vydat se tvrdému hřbetu moře a k domovu obrátit se zády? Mám chudý se do boje dát, z milosti královny nepomíjející bez velké cti, bez bujných ořů bez zlata, stříbra a válečných vozů? Mám loď svoji tmavou, rozměry skrovnou, na nespoutané širé moře zavést? Nebo snad mám se, ó králi jasného nebe, sám vydat slaným vodám? Ať bude moře široké či úzké, ať budu na cestě sám nebo s druhy, ó Bože, budeš stát při mě, až budu venku na zuřícím moři?“

Mnich Brénainn (Brendan) takto pobízel své společníky: „Bratři, nebojte se! Bůh je naším pomocníkem a kormidelníkem. Nechte vesla i kormidlo. Jen plachty napněte, aby si mohl Bůh se svými služebníky i s lodí dělat, co se mu zalíbí.“

Dobrovolným bezdomovstvím, následováním Krista, dokázali irští mniši překonat své zděděné tradiční kmenové a klanové vědomí. Kmenové svazky a příbuzenská loajalita totiž ještě ve velké míře ovládaly sociální poměry monastických komunit v Irsku. Obětí svého putování získávali mniši novou sílu potřebnou k nalezení sebe, k pozvolnému stávání se individualizovaným já. Z vnitřního obrození, zprostředkovaného poutníky, vycházeli lidé, kteří už nepatřili k určitému kmeni, národu nebo rase, ale vytvářeli v duchovní lásce nový druh společnosti.

I přes počáteční odpor mocipánů se vyvinuly irské kláštery díky příkladnému životu a neobyčejnému vzdělání svých mnichů v nejdůležitější kulturní lokality kontinentu. Působení poutníků je nejužejí spojeno s kulturní karolínskou renesancí, v níž se dostalo Západu poprvé od dob válečných zmatků pozdní antiky specificky evropských rysů. V 7. století připadá jen na osobní Columbanovy žáky 63 založených klášterů. Columbanovská řehole, jež nám může být dnes ve své přísnosti cizí, byla tehdy přiměřená duševní povaze severských národů, v níž přežívalo ještě mnoho syrového, tvrdého, pudového a divokého. V hlubinách duší tehdejších lidí ještě zuřila — obrazně řečeno — ona „zvířata“, která podle legend svatí krotili a učili ovládat.

V klášterech jako Péronne, Jumiéges, Luxeuil, St. Gallen, Laon nebo Honau mohly být předávány bohaté poklady vědění, jež si mniši přinesli z velkých klášterních škol v Irsku. Neboť díky kulturnímu spojení, jež Irsko udržovalo prostřednictvím Španělska a jihozápadní části Franské říše s Předním východem a Egyptem, ovšem i díky vlastní nepřerušené irské tradici, mohli na Ostrově zvědět mnoho ze starých mystérií, která jinak na kontinentě podlehla aktivním čistkám římské církve a ve 4. až 5. stol. upadla v zapomenutí. V Irsku tomu říkali „božská a lidská moudrost“. Už někteří druidové ovládali řečtinu, mluvenou i psanou, a tato jejich schopnost se v Irsku udržela i v době, kdy řečtináře na kontinentě bylo možno spočítat na prstech jedné ruky. Irové měli povědomí dokonce i o hebrejštině a koptštině. Notker (t 912) o nich zpravuje současníky poněkud odmítavě: Byli to „mužové neuvěřitelně zběhlí ve světském písemnictví i ve svatých písmech. Na trzích provolávali k proudícím davům: ‚Kdo si žádá moudrosti, pojd’ sem a vezmi si ji, poněvadž u nás je k mání!‘“ A Heine z Auxerre napsal: „Jako by nebylo mezi námi moře, skoro celé Irsko se svými učenci dospělo do našich končin.“

Tak dospělo irské křesťanství také ke Slovanům. Od roku 740 probíhala misie ve slovanském knížectví Karantanii (dnešní Korutany), a to v prvních desíletích podle iroskotské tradice Salzburského biskupství, kde byl tehdy biskupem Virgil, přičemž ústřední snahou bylo probuzení silné víry a dobrovolné touhy po přijetí křtu. Misionáři ze Salzburgu kázali Karantanům v jejich vlastní slovanské řeči, neboť zásadou Irů bylo, že misionář nemůže plnit své poslání, pokud neovládá řeč dané země. Duchovní tedy stáli před úkolem vytvořit náboženské texty, formule a modlitby ve slovanském jazyce. Křesťanské pojmy jako „zmrtvýchvstání“, „milost“, „vykoupení“, „Svatý Duch“ musely být převedeny do světa jiných jazykových představ. Tehdy jim přišlo vhod, že se již zabývali prací s irogaelštinou a

starohornoněmčinou a získali při tom jistou „filologickou zkušenost“. Tento církevní jazyk, odvozený z lidového, který Irové používali při svém misijním a pastoračním vyučování, ale ne v liturgii a kultu, nazýváme lingua quarta. Dá se předpokládat, že misionáři texty vytvořené ve staroslovinské lingua quarta opisovali a nesli s sebou dále na svých

dalších cestách, jež vedly do Panonie, na Slovensko, na Moravu i do Čech —zvláště když nářeční odlišnost mezi korutanskými a českomoravsko-panonskými Slovany byla tehdy tak mizivá. Takto pravděpodobně dorazila malá skupina irských mnichů až do Modré poblíž Uherského Hradiště na Moravě.

Z Řezna dosáhla v 9. století východofranská misie až do Čech, přičemž pro irského tolerantního ducha bylo příznačné, že řezenští duchovní nevystupovali násilně proti používání církevní slovanštiny, ale trpěli její používání, ježto byla užitečná jejich misii, a aktivně podporovali rozvoj slovanského jazyka ve své pastorační misijní a katechetické praxi. Oproti svým kolegům v Salzburgu, Pasově a Freisingu se tehdejší řezenský biskup Amricho nedal zavléci do franského „monstrprocesu“ s učitelem Slovanů Metodějem. Thietmar z Merseburgu se zmínil, že jeho předchůdce v úřadě, biskup Boso (968—970), jenž se vzdělával ve škole u sv. Jimrama, kázal i psal slovansky. Ano, pro irské křesťanství bylo charakteristické, že se nepouštělo do konfliktu se slovanskou misíí cyrilometodějské tradice, ale právě naopak, harmonicky spolupracovalo — až se o přerušení kontaktů postaral Řím.

Tumožnilo aby ještě ke sv. Václavu dosáhla síla irského křesťanství. Václav byl totiž od počátku spojen s oběma duchovními proudy, jež tehdy v Čechách existovaly — slovanským i irsko-latinským.

Autorem sestaveno a upraveno pro Okruh a střed.

Z němčiny přeložil Václav Ondráček.